

Skipulag hjúkrunarheimila

**Lágmarksviðmið um byggingu og starfsemi
hjúkrunarheimila og hjúkrunarrýma**

Önnur útgáfa: Júní 2014

VELFERÐARRÁÐUNEYTIÐ

Velferðarráðuneyti: SKIPULAG HJÚKRUNARHEIMILA - Lágmarksviðmið um byggingu og
starfsemi hjúkrunarheimila og hjúkrunarrýma
Júní 2014

Útgefandi: Velferðarráðuneyti
Hafnarhúsinu við Tryggvagötu
150 Reykjavík
Sími: 545 8100
Bréfasími: 551 9165
Netfang: postur@vel.is
Veffang: velferdarraduneyti.is

Fyrsta útgáfa nóvember 2008
Umbrot og textavinnsla: Velferðarráðuneyti

© 2014 Velferðarráðuneyti

ISBN 978-9979-799-87-0

Efnisyfirlit

Inngangur.....	3
1 Hugmyndafræði.....	4
2 Staðbundnar aðstæður	5
2.1 Mat á þörf fyrir fjölda hjúkrunarrýma	5
2.2 Mat á þörf fyrir sérstakar heilabilunardeildir	5
2.3 Mat á þörf fyrir dagdvöl og aðra þjónustu	5
3 Kröfur til húsnæðis hjúkrunarheimila.....	6
3.1 Heildarskipulag.....	6
3.2 Innra skipulag og stærðir rýma	6
3.2.1 Einstaklingsrými.....	6
3.2.2 Sameiginlegt rými íbúa í hverri einingu.....	7
3.2.3 Stoðrými í hverri einingu	8
3.2.4 Aðstaða starfsfólks í hverri einingu	8
3.3 Þjónusta, starfsemi og stoðrými utan heimiliseiningar – staðbundnar aðstæður	8

Inngangur

Velferðarráðuneytið hefur ákveðið að það skipulag hjúkrunarheimila og hjúkrunarrýma sem lýst er hér eigi að gilda sem lágmarksviðmið um byggingu og starfsemi hjúkrunarheimila og hjúkrunarrýma sem hönnuð verða hér eftir.

Þjónusta hjúkrunarheimila byggist á ákvæðum laga um málefni aldraðra, nr. 125/1999, með síðari breytingum, og laga um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007..

1 Hugmyndafræði

Hjúkrunarheimili eru eins og nafnið bendir til heimili fólks sem heilsu sinnar vegna er ekki lengur fært um að búa á eigin vegum með viðeigandi stuðningi og þarf á umönnun og hjúkrun að halda. Skipulag hjúkrunarheimilis, þ.e. húsnæði, staðsetning þess, umhverfi og skipulag á daglegum rekstri, þarf að taka mið af þessu. Því þarf að leggja áherslu á að skapa aðstæður sem líkjast eins og kostur er húsnæði, skipulagi og aðstæðum á einkaheimilum fólks en mæta engu að síður þörfum þeirra sem hafa skerta getu til athafna daglegs lífs. Umhverfi, aðstæður og skipulag á hjúkrunarheimili skal byggt á þeirri meginreglu að íbúum sé eins og kostur er gert kleift að taka þátt í sem flestum athöfnum daglegs lífs og að eiga hlut að ákvörðunum sem varða þá sjálfa og þeirra nánasta umhverfi. Lögð skal áhersla á að skapa aðstæður þannig að öllum líði sem best á heimilinu, jafnt íbúum, starfsmönnum svo og aðstandendum og gestum sem vilja dvelja með íbúum, jafnvel daglangt.

Í stað stórra stofnana með sjúkrastofum á fjölmönnum hjúkrunardeildum er gert ráð fyrir litlum einingum fyrir 6–12 íbúa sem skiptast annars vegar í rúmgott einkarými fyrir hvern og einn og hins vegar sameiginlegt rými fyrir íbúa og starfsfólk viðkomandi einingar, meðal annars með eldunaraðstöðu, borðstofu og dagstofu.

Litlar einingar og heimilislegt umhverfi eykur nánd og samveru íbúa og starfsfólks. Hjúkrunarheimili þarf að vera góður, heimilislegur og skapandi vinnustaður fyrir þá sem þar vinna. Mikilvægt er að hönnun, skipulag húsnæðisins og tækjabúnaður tryggi starfsfólkinu góðar vinnuaðstæður í samræmi við lög og reglur um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum.

Hugmyndafræði hjúkrunarheimila þarf að taka mið af eftirtöldum þáttum:

- Að búa heimilismönnum vistlegt heimili þar sem mannréttindi, mannúð og virðing eru í heiðri höfð.
- Að skapa heimilismönnum öryggi með viðeigandi félagslegum og heilsufarslegum stuðningi.
- Að veita heimilismönnum alla nauðsynlega umönnun, hjúkrun og læknishjálp.
- Að styðja og styrkja sjálfsmynd og sjálfræði heimilismanna.

Stuðningur við einstaklinginn skal miða að því að viðhalda getu hans, virkni og færni eins og kostur er með hans eigin þátttöku, hjúkrun, aðhlynningu, þjálfun, læknishjálp og hjálpartækjum og aðstoða hann við að takast á við breyttar aðstæður.

2 Staðbundnar aðstæður

2.1 Mat á þörf fyrir fjölda hjúkrunarrýma

Stefna velferðarráðuneytisins er sú að tryggja öldruðum sem þess þurfa aðgang að hjúkrunarheimili í heimabyggð eða sem næst heimahögum. Ákvörðun um byggingu nýrra hjúkrunarheimila og stærð þeirra þarf því að taka mið af þörf fyrir þetta úrræði á hverjum stað út frá aldurssamsetningu íbúa og fyrirsjáanlegri þróun íbúafjölda.

2.2 Mat á þörf fyrir sérstakar heilabilunardeildir

Um 70% aldraða á hjúkrunarheimilum eru með einhver einkenni heilabilunar. Tæplega 30% hópsins eru með Alzheimers-sjúkdóm en um 40% með aðra minnissjúkdóma. Ekki er þörf fyrir sérstök úrræði fyrir alla sem greindir eru með heilabilun heldur ræðst það af því á hve háu stigi heilabilunareinkennin eru. Þegar tekin er ákvörðun um byggingu hjúkrunarheimilis þarf að meta í samráði við velferðarráðuneytið hve hátt hlutfall hjúkrunarrýma skuli sérstaklega ætlað heilabiluðum.

2.3 Mat á þörf fyrir dagdvöl og aðra þjónustu

Æskilegt er að hafa þjónustukjarna fyrir aldraða í tengslum við hjúkrunarheimili. Áður en ákvörðun er tekin um uppbyggingu nýs hjúkrunarheimilis *skal* því skoða hvort hentar að byggja samhliða aðstöðu fyrir aðra öldrunarþjónustu með hliðsjón af svæðisbundinni þörf, mögulegum samlegðaráhrifum og hagkvæmni. Hér gæti til dæmis verið um að ræða dagdvalarrými og þjónustukjarna fyrir aldraða íbúa á viðkomandi svæði sem gæti þá jafnframt nýst íbúum hjúkrunarheimilisins.

3 Kröfur til húsnæðis hjúkrunarheimila

3.1 Heildarskipulag

Til að skapa aðstæður sem mest í líkingu við einkaheimili fólks skulu hjúkrunarheimili samsett af litlum einingum sem hver um sig skapar umgjörðina um heimili fólksins sem í henni býr. Í hverri einingu skal gert ráð fyrir 6–12 íbúum og er þá miðað við að minnstu einingarnar séu fyrir heilabílaða.

Við hönnun og efnisval skal hafa í huga bæði stofnkostnað og rekstrarkostnað viðkomandi byggingar og forðast skal allan íburð.

Öll hjúkrunarrými skulu vera einbýli en gert skal ráð fyrir lokuðu dyragati milli tveggja herbergja á einum til tveimur stöðum í hverri einingu þannig að hjón eða sambýlisfólk geti búið saman ef bæði þurfa á hjúkrunardvöl að halda. Hvert hjúkrunarrými skal vera eitt herbergi og baðherbergi. Gæta skal þess að íbúar með mismunandi getu og þarfir komist vel fyrir með húsgögn sín og tæki eins og hverjum og einum hentar.

Sameiginlegt rými íbúa í hverri einingu skal samanstanda af setustofu og borðstofu með eldunaraðstöðu. Þessi rými skulu þjóna öllum íbúum og starfsmönnum einingarinnar. Borð- og setustofa skulu vera það rúmgóðar að þar rúmist samtímis allir íbúar einingarinnar ásamt starfsmönnum.

Sé þess kostur skulu hjúkrunarheimili vera í húsi sem er ein hæð með skjólgóðum garði framan við sem aðgengilegur er íbúum heimilisins til útivistar. Ef hjúkrunarheimili er byggt á fleiri en einni hæð skulu vera sameiginlegar svalir fyrir íbúa hvernar einingar sem nýtast þeim til útivistar. Einingar sem ætlaðar eru heilabíluðum skulu að jafnaði staðsettar á fyrstu hæð með hindrunarlausum aðgangi að lokuðum garði fyrir íbúana.

Öll rými hjúkrunarheimilisins skulu vera fær fólki í hjólastól, handrið með öllum gönguleiðum skulu vera sívöl tréhandrið og skera sig vel frá veggjum og vera vel greinileg. Aðkoma og aðgengi að hjúkrunarheimili skal vera gott og greiðfært öllum vegfarendum, hvort sem þeir eru gangandi eða í hjólastól.

Hjúkrunarheimili sem reist er á fleiri en einni hæð skal hafa lyftu sem flutt getur sjúkrarúm og fylgdarmann.

3.2 Innra skipulag og stærðir rýma

Vandað skipulag og hönnun ræður miklu um góða nýtingu húsnæðisins og einstakra rýma innan þess. Áhersla skal lögð á notagildi, þ.e. hvað á að rúmast í einstökum rýmum og hvaða athafnir eiga að geta farið þar fram hindrunarlaust. Miðað við þær kröfur sem hér er lýst er almennt út frá því gengið að unnt sé að mæta þeim innan 65 m² brúttó fyrir hvert hjúkrunarrými. Inni í þeirri fermetratölu er einkarými íbúans, sameiginlegt rými íbúa í hverri einingu, stoðrými og aðstaða starfsfólks. Einkarými hvers íbúa skal að lágmarki vera 28 m² nettó að meðtöldu baðherbergi.

3.2.1 Einstaklingsrými

Einkarými hvers íbúa skal vera eitt herbergi og innangengt úr því inn á einkabaðherbergi íbúans. Setkrókur þarf að rúma húsgögn, svo sem lítinn sófa, einn til tvo stóla, sófaborð og sjónvarp. Gert skal ráð fyrir að heimilismaður komi með þessi húsgögn en tryggt þarf að vera að þau séu ekki stærri en svo að þau skerði hvorki nauðsynlegar umferðarleiðir starfsfólks né hindri störf þeirra. Í öllum herbergjum skal vera mögulegt að hafa lítinn ísskáp og þar skal vera unnt að nota tölvu, síma og sjónvarp. Einnig skal vera læsanleg hirsla fyrir persónulega

muni íbúans. Herbergið skal hafa glugga, bæði í seturými og í svefnkróki hvort sem um einn eða fleiri glugga er að ræða. Íbúi þarf að geta horft út um glugga í svefnkróki hvort sem hann er sitjandi eða rúmliggjandi.

Kallkerfi skal vera í einkarými hvers íbúa þannig að tryggt sé að hann geti ávallt gert starfsfólki viðvart úr herbergi sínu eða baðherbergi ef þörf krefur. Æskilegast er að kallkerfið sé þröðlaust.

Í svefnkróki skal unnt að koma fyrir sjúkrarúmi af venjulegri stærð þannig að starfsfólk komist að því frá báðum hliðum með nauðsynleg hjálpartæki. Ef aðstæður leyfa er æskilegt að hönnun rýmisins geri einnig mögulegt að staðsetja rúmið með hlið að vegg. Sjúkrarúm og náttborð skulu vera hluti af búnaði heimilisins.

Uppi við loft skulu vera festingar fyrir lyftibúnað með rafdrifinni lyftu á braut svo lyfta megi íbúa úr rúmi í hjólastól eða flytja hann inn á baðherbergi og setja þar niður í rétttri stöðu við þau tæki sem þar eru. Í þeim hjúkrunarrýmum þar sem þessum búnaði er ekki komið fyrir strax í upphafi skal ganga þannig frá loftum og/eða veggjum að unnt sé að koma honum fyrir síðar með lítilli fyrirhöfn.

Í baðherbergi skal vera handlaug, salernisskál sem hægt er að setja upphækkun á og sturta með sturtubotni mótuðum með halla í gólfplötu. Til að tryggja að vatn flæði ekki inn í herbergið frá stífluðu gólfniðurfalli í sturtu skal tengja handlaug við gólfniðurfall undir handlaug, sem jafnframt virkar sem öryggisniðurfall ef niðurfall í sturtu lokast. Baðherbergið þarf að vera rúmgott þannig að góð vinnuaðstaða sé fyrir tvo starfsmenn til aðstoðar heimilismanni, á salerni eða í sturtu og gerð krafa um að hægt sé að veita aðstoð á þrjá vegu og að handföng séu beggja vegna salernis.

Breidd dyra í einkarými skal vera næg til þess að unnt sé að flytja íbúa um þær í sjúkrarúmi með grindum. Dyrageittir eiga að vera án þröskulda. Öll hönnun einkarýmis skal vera þannig að auðvelt sé að athafna sig með hvers konar hjálpartæki, svo sem hjólastóla og lyftara. Hönnun skal í einu og öllu taka mið af þörfum íbúa, svo sem hæð handlauga og spegla á baðherbergi svo dæmi séu tekin.

3.2.2 Sameiginlegt rými íbúa í hverri einingu

Í sameiginlegu rými hveurrar einingar skal vera setustofa og borðstofa með eldunaraðstöðu. Í setustofunni skulu vera stólar og borð sem leyfa að allir íbúar einingarinnar geti setið í sæti samtímis. Einnig skal vera aðstaða fyrir gesti. Í setustofu skal gert ráð fyrir tækni sem auðveldar íbúum með heyrnartæki að hlusta.

Í setustofu getur meðal annars farið fram örvun, dagleg samvera og jafnvel einstaklings- eða hóppjálfun.

Borðstofa skal vera það rúm að allir íbúar einingarinnar ásamt starfsfólki geti setið við borð og matast samtímis, jafnvel þótt allir íbúarnir séu í hjólastól.

Heimilt er að mynda alrými úr setustofu og borðstofu með eldunaraðstöðu en leggja þarf áherslu á heimilislegt yfirbragð. Við hönnun slíks rýmis er mikilvægt að hafa hljóðvistarkröfur í huga og sérþarfir íbúa í þeim efnum. Góðir gluggar þurfa að vera á borðstofu og setustofu sem unnt er að sjá út um hvort sem fólk stendur eða situr.

Í eldunaraðstöðu hveurrar einingar skal vera unnt að taka við fullbúnum mat frá miðlægu eldhúsi og sinna einfaldri matargerð fyrir íbúa og starfsmenn einingarinnar. Aðstaðan skal miðast við að íbúar geti fylgst með eða tekið þátt í matargerð og bakstri.

3.2.3 Stoðrymi í hverri einingu

Í hverri einingu skal vera aðstaða fyrir skol með tækjum til sóttthreinsunar á bekjum, flöskum og þvottaskálum.

Aðstaða skal vera til þvotta á öllum fatnaði heimilismanna og líni. Heimilt er að sameina skol- og þvottaaðstöðu þyki það hentugt. Meta þarf út frá aðstæðum hvort þvo á þvott í hverri einingu, hvort fleiri einingar munu sameinast um þvotta eða hvort sú aðstoð verði fengin frá þvottahúsi utan heimilisins.

Ræstiklefi skal rúma ræstivask og öll nauðsynleg áhöld til ræstinga. Meta þarf út frá aðstæðum hvort ræstiklefi skuli tilheyra hverri einingu eða hvort fleiri einingar geti sameinast um ræstiklefa.

Geymsla skal vera fyrir ýmis konar hjálpartæki og hjúkrunarvörur. Meta þarf út frá aðstæðum hvort geymsla skuli tilheyra hverri einingu eða hvort fleiri einingar geti sameinast um geymslu.

Læst geymsla fyrir lyf íbúanna skal vera í hverri einingu. Heimilt er að hafa slíka geymslu á hentugum stað innan stoðrymis eða í aðstöðu starfsfólks eftir því sem aðstæður leyfa.

Tryggja þarf hverri einingu aðstöðu fyrir sorp. Meta þarf út frá aðstæðum hvort sorpgeymsla skuli tilheyra hverri einingu eða hvort fleiri einingar geti sameinast um sorpgeymslu.

Gera þarf ráð fyrir tæknirými fyrir nauðsynleg inntök og stjórnbúnað.

3.2.4 Aðstaða starfsfólks í hverri einingu

Í hverri einingu skal vera aðstaða fyrir starfsfólk þar sem gera skal ráð fyrir lítilli fundaraðstöðu fyrir fjóra til fimm fundarmenn, skrifstofuaðstöðu með tölvutengingu og fullnægjandi geymslu fyrir trúnaðarskjöl. Æskilegt er að þessi aðstaða sé í nánum tengslum við sameiginlegt rými heimilismanna.

Starfsmenn skulu hafa aðgang að læstum hirslum fyrir persónulega muni sína.

Í hverri einingu skal vera snyrting fyrir starfsfólk.

Tryggja þarf starfsfólki búningsaðstöðu, hvort sem hún er sameiginleg starfsfólki alls heimilisins eða inni á einstökum einingum.

3.3 Þjónusta, starfsemi og stoðrymi utan heimiliseiningar – staðbundnar aðstæður

Á hjúkrunarheimilum skal vera endurhæfing, sbr. lög um málefni aldraðra, nr. 125/1999. Tryggja skal íbúum hjúkrunarheimilis aðgang að endurhæfingu innan hjúkrunarheimilis og skal gert ráð fyrir sérstakri þjálfunaraðstöðu á hjúkrunarheimilum sem eru með 30 íbúa eða fleiri. Sú þjálfunaraðstaða skal vera innan viðmiða um stærð hvers hjúkrunarheimilis. Ekki er þörf fyrir salerni, baðaðstöðu né biðrymi í sjúkrapjálfun.

Þegar ákvörðun er tekin um byggingu hjúkrunarheimilis mætti skoða hvaða aðra þjónustu væri hentugt að bjóða upp á í nálægð við heimilið, svo sem tannlæknaþjónustu, hár- og fót snyrtingu. Ef tekin er ákvörðun um að aðstaða fyrir þessa þjónustu skuli vera innan veggja hjúkrunarheimilisins skal vakin athygli á því að rými fyrir slíka aðstöðu er ekki reiknað inn í fyrrnefnd viðmið um stærð hvers hjúkrunarrýmis.

Sama gildir um mögulega skrifstofuaðstöðu fyrir stjórnendur og skrifstofustarfsfólk en meta þarf í hverju tilviki með tilliti til stærðar og rekstrarforms hvort þörf sé fyrir sérstakar skrifstofur yfirstjórnar á heimilinu eða hvort önnur staðsetning eigi við.